

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

بنیادهای فلسفی بازی

مولفان:

حسن سپهری بناب

(هیات علمی دانشگاه پیام نور)

خاتون ابراهیمی ثانی

(کارشناس ارشد فلسفه تعلیم و تربیت)

صغری ابراهیمی ثانی

(دانشجوی دکتری رشد حرکتی دانشگاه فردوسی مشهد)

انتشارات ارسطو

(چاپ و نشر ایران)

۱۳۹۶

سرشناسه : سپهری بناب، حسن، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور : بنیادهای فلسفی بازی / مولفین حسن سپهری بناب، خاتون ابراهیمی ثانی،
صغری ابراهیمی ثانی.
مشخصات نشر : مشهد: ارسطو، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری : ۲۲۶ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۱۳۲-۷
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
موضوع : بازی‌ها
موضوع : Games
موضوع : بازی‌ها -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع : Games -- Social aspects
موضوع : بازی‌ها -- جنبه‌های روان‌شناسی
موضوع : Games -- Psychological aspects
موضوع : بازی‌ها -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع : Games -- Religious aspects -- Islam
موضوع : بازی‌های کودکان
موضوع : * Children's games
موضوع : بازی‌های کودکان -- جنبه‌های روان‌شناسی
موضوع : * Children's games -- Psychological aspects
شناسه افزوده : ابراهیمی ثانی، خاتون، ۱۳۵۸ -
شناسه افزوده : ابراهیمی ثانی، صغری، ۱۳۶۰ -
رده بندی کنگره : ۱۳۹۶ ب۹ ۲۴ س/ ۱۲۰۳ GV
رده بندی دیویی : ۷۹۰/۱۹۲۲
شماره کتابشناسی ملی : ۴۶۵۸۴۰۲

نام کتاب : بنیادهای فلسفی بازی
مولفان : حسن سپهری بناب - خاتون ابراهیمی ثانی - صغری ابراهیمی ثانی
ناشر : ارسطو (با همکاری سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)
صفحه آرایی، تنظیم و طرح جلد : پروانه مهاجر
تیراژ : ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۶
چاپ : مدیران
قیمت : ۱۹۰۰۰ تومان
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۱۳۲-۷
تلفن های مرکز پخش : ۳۵۰۹۶۱۴۵ - ۳۵۰۹۶۱۴۶ - ۰۵۱
www.chaponashr.ir



انتشارات ارسطو



چاپ و نشر ایران

تقدیم به
شهادی

مدافع حرم

شیعه بدنیا آمده ایم که موثر در تحقق ظهور مولا باشیم
(بخشی از وصیت نامه شهید مدافع حرم حضرت زینب (س)
محمود رضا بیضایی)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	مقدمه
۱۷	فصل ۱: مبانی نظری بازی و تحول آن در تمدن های نخستین
۱۹	مقدمه
۱۹	بازی
۲۰	ماهیت بازی
۲۷	تاریخچه‌ی بازی از آغاز پیدایش انسان تا امروز
۲۸	تاریخ تحول بازی
۲۹	بازی در جوامع کهن
۲۹	مصر قدیم
۳۱	چین
۳۲	هند
۳۲	ایران
۳۴	یونان
۳۴	یونان هومری
۳۶	اسپارت
۳۷	آتن
۳۹	عصر طلایی یونان
۳۹	روم
۴۱	بازی در قرون وسطی
۴۴	سده‌های میانه
۴۷	نظریه‌های گوناگون در مورد بازی

۴۷	دیدگاه نظریه پردازان درباره بازی
۵۰	کودک به عنوان یادگیرنده فعال
۵۲	خلاقیت و بازی
۵۷	بازی و فرهنگ
۶۷	بازی مشارکتی مبتنی بر یادگیری گروهی (جانسون و همکاران، ۸۱۱۹، دایسون ۲۰۰۴):
۶۸	مطالعاتی در زمینه بازی
۷۱	فصل ۲: انواع بازی
۷۶	بازیهای فطری یا بی قاعده
۷۷	الف) بازیهای حسی و حرکتی
۷۷	بازیهای فونکسیوننی
۷۷	بازیهای کنجکاوانه
۷۷	بازیهای جستجوگرانه
۷۷	ب) بازیهایی برای ارضاء خواستههای درونی و اثبات «من» کودک
۷۸	انواع بازی به موازات رشد کودک
۷۸	بازی فعال
۷۹	بازی اکتشافی و مهارتی
۷۹	بازی تقلیدی
۸۰	بازی سازنده
۸۰	بازی وانمود سازی
۸۰	بازی با قاعده
۸۱	بازی و تعامل اجتماعی
۸۳	فصل ۳: فواید و اهمیت بازی
۸۵	آثار تربیتی بازی در کودکان
۸۷	دستیابی به اهداف اختصاصی تربیت بدنی از راه بازی
۸۸	فواید بازی
۸۸	بخش جسمانی
۸۹	بازی و قدرت و مهارت حرکتی و واقعیت‌های آن

رابطه رشد جسمی و مهارت‌های حرکتی و روش تقویت و تحکیم آن	۱۸۹
رابطه‌ی رشد جسمی و بازی و روش تقویت و تحکیم آن	۱۸۹
بخش عقلانی و روانی	۹۰
بخش اجتماعی و عاطفی	۹۱
انطباق اجتماعی و واقعیت‌های آن	۹۱
انطباق اجتماعی و روش تقویت و تحکیم آن	۹۲
بازی و بلوغ عاطفی	۹۴
بلوغ عاطفی و واقعیت‌های آن	۹۸
بلوغ عاطفی و چگونگی تقویت و تحکیم آن	۹۹
کارکردهای بازی از دیدگاه ماری شرایدان	۱۰۰
بازی و رشد کودک	۱۰۱
بازی و رشد مفهوم خویش	۱۰۳
فاکتورهای فیزیولوژیکی مخصوص بچه‌ها	۱۰۴
فصل ۴: عوامل موثر بر بازی	۱۰۷
عامل محیط	۱۱۰
هوش و خلاقیت	۱۱۰
نقش بازی در رشد هوشی کودک	۱۱۰
تاثیر بازی در پرورش خلاقیت کودکان	۱۱۱
سن در بازی	۱۱۲
جنسیت در بازی	۱۱۲
سن و رشد کودک	۱۱۳
فصل ۵: راهکارهای مدیریت بازی	۱۱۷
مدیریت بازی	۱۱۹
نقش بزرگسالان در بازی خودجوش	۱۲۲
تدارک بازی	۱۲۳
مکان	۱۲۳
امکانات	۱۲۳
زمان	۱۲۴

دوستان	۱۲۴
تمرین حرفه‌ای مفید	۱۲۴
مسائل ایمنی	۱۲۶
کنترل محیط قانونی کودک	۱۲۶
فصل ۶: مبانی و ریشه‌های بازی در مکاتب بنیادین	۱۲۷
بازی از دیدگاه ایده آلیسم	۱۲۹
بازی از دیدگاه فلسفه رئالیسم	۱۳۸
بازی و ناتورالیسم (طبیعت گرایی)	۱۴۱
دیدگاهها و نظریات تربیتی	۱۴۳
بازی و پراگماتیسم	۱۴۷
گزیده‌ای از نظریات «ماکارنکو» در زمینه نقش تربیتی بازی	۱۴۹
فصل ۷: نظریه های فلسفی کلاسیک و دینامیک در مورد بازی	۱۵۱
فرضیه‌های بازی	۱۵۳
نظریه‌های کلاسیک و مدرن درباره مفهوم بازی	۱۶۱
نظریه‌های کلاسیک	۱۶۲
نظریه‌ی انرژی مازاد (هربرت اسپنسر ۱۸۷۳)	۱۶۲
نظریه‌ی پیش تمرینی (کارل گروس ۱۸۹۶)	۱۶۲
نظریه‌ی جبران سازی	۱۶۴
نظریه‌های مدرن	۱۶۴
نظریه‌ی روان تحلیل‌گری (فروید)	۱۶۴
نظریه‌ی اجتماعی-تاریخی وایگوتسکی	۱۶۶
نظریه‌ی پیازه	۱۶۷
نقاشی از دیدگاه پیازه	۱۷۷
فایده بازی از دیدگاه پیازه	۱۸۰
فصل ۸: دیدگاه مکتب اسلام در مورد بازی	۱۸۳
بازی و نقش تربیتی آن از دیدگاه مکتب اسلام و دانشمندان اسلامی	۱۹۱
منابع	۲۲۱

مقدمه

بازی جزئی تفکیک ناپذیر از زندگی کودکان است. کودکان بیش از هر امر دیگر وقت خود را به بازی اختصاص می‌دهند. البته بازی مختص کودکان نیست بلکه بازی در تمام طول زندگی انسان مشاهده می‌شود منتها نوع بازی و مدت زمانی که افراد در سنین مختلف به آن اختصاص می‌دهند متفاوت است.

با اینکه بازی به عنوان بخش پذیرفته شده‌ای از زندگی کودک، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است اغلب مردم کمتر به نقش آن پی برده‌اند. مردم غالباً به بازی به عنوان عامل وقت‌گذرانی نگاه می‌کنند و از این حقیقت غافلند که مهم‌ترین مشغولیت کودک در زندگی بازی است. کودک در جریان بازی و در یک زمان پرورش فکری، عاطفی جسمی و اجتماعی می‌یابد و آنچه او از طریق بازی بدست می‌آورد به طور مثبت کسب می‌کند زیرا اساس آن تجربه است این تجربه‌ای است که از طریق عضلات و حواس خود کودک، به دست آمده است و به همین علت است که بازی یکی از مهمترین موضوعات تربیتی است و بسیار مورد توجه روان‌شناسان و فیلسوفان و علمای تعلیم و تربیت قرار گرفته است بازی وسیله طبیعی کودک برای بیان و اظهار «خود» است. آلفرد آدلر^۱ روان‌شناس معروف می‌گوید که «هرگز نباید به بازیها به عنوان روشی برای وقت‌کشی نگاه کرد». گری لندرث^۲ اظهار می‌دارد که بازی کردن برای کودک مساوی است با صحبت کردن برای یک

1. A.Adler

2. G.Landerse

بزرگسال. بازی و اسباب بازی، کلمات کودکان هستند».

اریکسون^۳ می‌گوید: «بازی عملکرد خود است. کوششی جهت هماهنگ کردن فرآیندهای جسمی و اجتماعی با خویشتن.»

بازی، روش طبیعی شرکت کودکان در فعالیتهایی است که سرانجام سبب کسب مهارت و ورزیدگی برای مقابله با مشکلات زندگی می‌شود کودکان از طریق بازی احساسات، ناکامیها و اضطرابهای خود را بیان می‌دارد. همه کودکان فارغ از رنگ پوست و مو یا تعلق به نژاد و قوم خاص در هر کجای دنیا که باشند بازی می‌کنند فعالیت بازی در واقع تلاش کودک برای کنار آمدن با محیط است که از این طریق او خود را می‌یابد و دنیا را درک می‌کند.

به خاطر اهمیت بازی در زندگی انسانها به ویژه کودکان روانشناسان از دیرباز آن را مورد توجه قرار داده‌اند ولی به سبب ماهیت پیچیده‌ای که دارد هنوز کاملاً شناخته نشده است در این پژوهش نیز سعی شده است نظریات بنیادین فلسفی در باره بازی مورد مطالعه قرار گیرد.

نیاز به تفریح و نشاط یک امر طبیعی و فطری است که باید در تمام دوران عمر بر آورده شود و قدر مسلم آن است که انسان نیاز به حرکت و جنبش دارد و بازی^۴ بخش مهمی از این نیاز است. در واقع بازی، تن و روح کودک را واکسینه می‌کند و او را از لحاظ جسمی و روحی برای مقابله با مشکلات و پذیرش مسوولیت‌ها و زندگی اجتماعی آماده می‌سازد.

تعامل در بازی با دیگر کودکان، کودک را قادر می‌سازد تا تصورش را از خود و دیگران به صورت عام رشد دهد. کودکی که بازی می‌کند مرتباً نقش خود را تغییر می‌دهد و مجبور می‌شود که چشم انداز خود را نیز تغییر دهد. در بازی‌های گروهی که دارای قواعد و مقررات است، بازیکن باید نقش دیگر بازیکنان را در عین فهم نقش خود بداند و نیز باید توانایی گرفتن نقش دیگران را در خود رشد دهد، تا بتواند از این طریق پیش‌بینی نماید

3. Erik H.E.rikson

4. Play

که در آینده چه اتفاقی می‌افتد تا رفتار خود را با آن سازگار نماید. در ارزیابی کودک از توانایی‌های خود در مقابل دیگران، هویت یا تصویر خود را رشد می‌دهد. که این تعریف جرج هربرت^۵ می‌باشد. (قریشی راد، ۱۳۷۶، ص ۱۸).

دکتر رابرت وایت^۶ می‌گوید: بازی کردن برای همه افراد کاری شاد آفرین است ولی برای کودکان علاوه بر شادی بخش بودن، عملی جدی محسوب می‌شود. ساعات زیادی را که کودکان صرف بازی می‌کنند نمی‌توان به هیچ وجه تلف شده تلقی نمود. با نگرش به دراز بودن دوران رشد کودک، بازی در زندگی او نقش مهمی را ایفا می‌کند. در حقیقت بازی ابزاری است که کودک را برای بزرگسال شدن آماده می‌کند و می‌توان آن را به منزله پیش‌تمرین برای زندگی آینده و پذیرفتن وظایف بزرگسالان به شمار آورد (دون یلدائی، ۱۳۵۸، ص ۵۹).

در هر فرهنگی بازی موقعیت مخصوص به خود را دارد و پدیده‌ای عمومی و جهانی است هرچند زندگی بوده بازی نیز به صورتی وجود داشته است نه تنها بین قبایل بدوی انسان با اشکال مختلف به بازی برخورد می‌کنیم، بلکه بین حیوانات نیز بازی و تمایل به آن را می‌توان مشاهده نمود.

در حقیقت نگرشی به بازی به عنوان نوعی از فعالیت‌های بدنی و عضلانی باعث پدید آمدن نظریاتی چند گردیده است. به طور مثال «اسپنسر^۷ بازی را انگیزه مصرف بی هدف انرژی زیادی بدن می‌داند». (مهجور، ۱۳۷۰، ص ۱۲).

پیاژه بر این نکته تأکید می‌کند که بازی نیز مانند سایر روان بنه‌ها (طرح کنش و واکنش) فرد را قادر می‌سازد که خود را با واقعیت‌ها وفق دهد و در این فعالیت تأکید بیشتر بر درون‌سازی است و بازی را از طریق ساخت تفکر تعبیر می‌نماید وی در طبقه‌بندی

5. Jorj Herbert

6. Rabert White

7. Spanser

از بازی‌ها، نخست، بازی‌های تمرینی، سپس بازی‌های سنبلیک^۸ و سرانجام بازی‌های با قاعده جای می‌گیرد. از نظر پیاژه^۹ بازی راهی است برای دسترسی به جهان بیرون و لمس آن به گونه‌ای که با وضع کنونی فرد مطابقت کند. با این تعبیر بازی در رشد هوش کودک نقش حیاتی دارد و تا حدودی حضور آن در رفتار آدمی همواره مشهود است. (قریشی راد، ۱۳۷۶، ص ۱۸).

بنابراین به این امر مهم باید توجه نمود که بازی بهترین شکل فعالیت طبیعی هر کودک محسوب می‌شود و بخش مهمی از آینده کودک با بازی کردن شکل می‌گیرد و استعدادهاى نهفته و پنهان او شکوفا می‌یابد. کودک با رعایت مقررات، رقابت، پیروزی و شکست، مبارزه با ترس و خجالت مسئولیت‌پذیری و مشارکت آشنا می‌شود.

اکثر نظریه پردازان صرف نظر از گرایش‌های گوناگون، بر این عقیده‌اند که بازی در رشد و تکامل کودک نقش مهمی ایفا می‌کند در همین رابطه روانشناسان معتقدند که بازی برای تسلط بر خود و یادگرفتن شیوه‌های زندگی با تجربه‌های معمول روزانه ضروری می‌باشد. از طرفی ساخت‌گراها بر این باورند که بازی برای رشد و نمو شناخت لازم می‌باشد. (بهشتی، ۱۳۶۶).

در این پژوهش به تحلیل مبانی و ریشه‌های بازی در تمدن‌های نخستین پرداخته می‌شود و از میان فلاسفه دیدگاه‌های برخی از آنها مورد بررسی قرار می‌گیرند چنانکه فلاسفه یونان از جمله افلاطون از اولین کسانی می‌باشند که به ضرورت و نقش بازی در رشد کودکان توجه داشتند (سیف، ۱۳۷۶، ص ۲۲۹).

از اواخر قرن نوزدهم به بعد مسئله بازی کودکان مرکز توجه بسیاری از مکاتب بوده است ولی پژوهشی مبنی بر بنیادهای اصل بازی چه در گذشته و چه در حال حاضر صورت نگرفته است در این پژوهش سعی بر آن است که خواستگاه اولیه بازی در مکاتب فلسفی بنیادین مورد بررسی قرار گرفته و سپس نظریات کلاسیک و دینامیک که در مورد بازی

8. *Sanbolic*

9. *Piaget*

ارائه شده‌اند مطرح گردد.

در اهمیت و ارزش بازی برای کودکان سخن بسیار گفته و نوشته شده و امروزه کمتر کسی است که در زمینه‌ی تاثیرات مثبت و سازنده بازیهای مختلف برای کودکان و حتی نوجوانان تردید به خود راه دهد. (بررت، ۱۳۸۶، ص ۴).

بازی مهمترین شکل فعالیت کودک است که می‌تواند بر کل شخصیت کودک و رشد و شکوفایی او در تمام زمینه‌های آن اعم از اجتماعی، عاطفی، عقلانی و اخلاقی و... موثر می‌باشد. با تغییرات و تبدیلات شایان اهمیتی که در همه شئون زندگی روی داده، عقیده و نظر عمومی نسبت به بازی و تفریح نیز به میزان قابل ملاحظه‌ای عوض شده است و اطلاعات فراوانی که امروزه در باره بدن انسان و چگونگی رشد و تکامل و نیرومندی آن به دست آورده ایم بیش از پیش ارزش و لزوم بازی و تفریح را مدلل ساخته است. (گرسمن^{۱۰}، له شان^{۱۱}، ۱۳۳۶، ص ۳).

تاکید ما بر این است که بازی کودکان را نمی‌توان به عنوان یک عامل جدا از پیوندهای اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی دانست بلکه هدف همه باید این باشد که بازی کودکان را به صورت یک برنامه جدی در کنار سایر برنامه‌های اجتماعی و مملکتی خود بپذیرند و به مرحله اجرا در آورند (دون یلدائی، ۱۳۵۸، ص ۳).

با توجه به تغییر شیوه زندگی و کم تحرک شدن افراد خصوصا کودکان و نوجوانان در عصر حاضر، آگاهی از نقش بازی در زندگی کودکان جهت ارائه راهبردها و تدابیر مناسب آموزشی و اجرایی و بودجه بندی مناسب برای پیشگیری و درمان اختلالات احتمالی ضرورت دارد. ضمناً تأکید مکاتب بنیادین فلسفی و مکتب اسلام در این زمینه، اهمیت و نقش بازی را در تمامی ابعاد زندگی روشن تر می‌کند و با این توصیف نتایج این تحقیق می‌تواند در راستای سلامتی کودکان جامعه در مدارس و نیز در هر مکانی که به نوعی با تعلیم و تربیت کودکان سر و کار دارند و همچنین اولیای کودکان مورد استفاده قرار گیرد.

10. Geresman

11. lehshan

به نظر می‌رسد با تحقیقات اندک در رابطه با ریشه‌های اصلی بازی و عدم توجه والدین و مربیان به نقش آن در رشد کودکان و نیاز به تغییر برنامه‌های آموزشی در این رابطه، انجام چنین تحقیقاتی لازم و ضروری می‌باشد و با روشن شدن درجه اهمیتی که این مکاتب به بازی و نقش آن در رشد همه جانبه کودکان داده‌اند، می‌توان برنامه ریزی اصلاحی و جهت داری را برای استفاده بهینه از بازی در تمام حیطه‌ها به عمل آورد.

فصل ۱

مبانی نظری بازی و تحول آن
در تمدن‌های نخستین

مقدمه

در این بخش با نگاهی اجمالی به مبانی نظری بازی و چگونگی تحول آن در تمدن‌های نخستین بشر پرداخته می‌شود و سپس نظریه‌های گوناگون دانشمندان و فیلسوفان پیشین بررسی می‌گردد. مطالعه این فصل می‌تواند در فهم و تفسیر بهتر یافته‌های تحقیق مفید واقع گردد.

بازی

بازی نیز همسان یا سایر پدیده‌ها ابعاد و جنبه‌های وسیعی را در بر می‌گیرد. گوناگونی این ابعاد باعث شده تا تعریف‌های زیادی از بازی ارائه گردد یا هر گونه فعالیت بدنی یا ذهنی که کودک به صورت داوطلبانه انجام می‌دهد و هدف از انجام آن در خود بازی نهفته است.

در فرهنگ بزرگ وبستر^{۱۲} بازی به صورت ذیل تعریف شده است:

▪ الف) حرکت، جنبش و فعالیت به مثابه حرکت عضلات

▪ ب) آزادی یا محدوده‌ای برای حرکت یا جنبش

▪ ج) فعالیت یا تمرین برای سرگرمی، تفریح یا ورزش

مشخصه این تعریف محدود نمودن آن به جنبش‌های حرکتی و عضلانی است و این امر باعث می‌شود تا تفاوت میان بازی و ورزش از نظرها دور بماند.

12. Webster

در فرهنگ عمید بازی به دو صورت اسم و فعل تعریف شده است، به صورت اسم در معانی سرگرمی به چیزی، ورزش، تفریح و قمار آمده است و به صورت فعل، بازی کردن، چیزی در دست گرفتن و خود را بیهوده با آن سرگرم ساختن و فریفتن معنی شده است

بازی: هر گونه فعالیت جسمی یا ذهنی هدف داری که در اوقات فراغت یا اشتغال و در جهت کسب لذت، تمدد اعصاب، آرام بخشی جسم یا ذهن بازی گر و اقناع نیازهای آنی یا دراز مدت فرد یا گروه، چه به صورت انفرادی یا گروهی انجام گیرد بازی نامیده میشود (مهجور، ۱۳۷۰، ص ۳۰).

ماهیت بازی

بازی نیز همسان با سایر پدیده‌ها ابعاد و جنبه‌های وسیعی را در بر می‌گیرد. گوناگونی این ابعاد باعث شده تا تعریف‌های زیادی از بازی ارائه گردد.

بازی وسیله‌ی طبیعی کودک برای بیان و اظهار "خود" است. آلفرد آدلر روانشناس معروف می‌گوید: "هرگز نباید به بازی‌ها به عنوان روشی برای وقت‌کشی نگاه کرد" و یا گاری لندرث اظهار می‌دارد که "بازی کردن برای کودک مساوی است با صحبت کردن برای یک بزرگسال، بازی و اسباب‌بازی، کلمات کودکان هستند" متأسفانه هیچ تعریف واحد و جامعی در مورد بازی وجود ندارد. کسانی که علاقه‌مند به بازی هستند معنای روشنی از کلمه‌ی بازی در دست ندارند. تنها تعریفی که اغلب بدان استناد می‌شود از اریکسون است که می‌گوید:

"بازی عملکرد خود است، کوششی جهت هماهنگ کردن فرآیندهای جسمی و اجتماعی با خویشتن"

برای درک بیشتر بازی کودکان، می‌بایست آنان را هنگام بازی مورد مشاهده قرار داد. آنان از طریق بازی، احساسات و ناکامی‌ها و اضطراب‌های خود را بیان می‌دارند. در نتیجه بازی کودکان وسیله‌ی مناسبی برای مربیان و والدین است به آنان کمک می‌کند تا وارد دنیای کودکان شوند و بدان طریق آنان را بیشتر و بهتر بشناسند و به مشکلات آنان پی ببرند.

در بحث روانشناسی کودکان، هر مکتبی روشی برای برخورد با کودکان ارائه می‌دهد که بیشتر جنبهٔ عمومی دارد. اما به تدریج معلوم گشته که برخورد یکسان با کودکان روش مناسبی نبوده، بلکه می‌باید متناسب با هر کودکی تکنیک‌های متفاوتی اعمال کرد. از این‌رو امروزه برخوردها و تکنیک‌ها تجلی پیدا کرده است و به‌طور روزافزون در دنیای پیشرفته مورد استفاده قرار می‌گیرد.

بازی برای کودکان همانند کلام برای بزرگسالان است. بازی وسیله‌ای است برای بیان احساسات، برقراری روابط، توصیف تجربیات، آشکار کردن آرزوها و خودشکوفائی. فعالیت و بازی در واقع تلاش برای کودک برای کنار آمدن با محیط است که او از این طریق خود را می‌یابد و دنیا را درک می‌کند.

تعریفی جامع و فراگیر از بازی که مورد تأیید همه‌ی نظرپردازان روانشناسی باشد، وجود ندارد.

هر صاحب‌نظری، بر اساس تجارب، مشاهدات، اعتقاد و دیدگاه خود، بازی را به نوعی تعریف کرده، و هر یک از این تعاریف، با برجسته‌سازی جنبه‌ای از بازی، نگرشی ویژه را ارائه کرده است. میان تعاریفی که از بازی شده است وجوه اشتراک و تشابه بسیار وجود دارد.

- **ویلیام استرن:** بازی غریزه‌ای برای رشد و نمو استعدادها و تمرین مقدماتی برای آینده است.

- **کارل گروس:** بازی یعنی آماده شدن برای اعمال بزرگ و جدی در آینده

- **مک دوگال:** بازی عبارت است از تمایل وجود زنده به رسیدگی قبل از موعد غرایز؛ منظور این است که کودک نیازهایی مثل خودنمائی دارد و یا کودک می‌خواهد در جامعه پایگاه جدی داشته باشد ولی چون هنوز سن او کفایت نمی‌کند به ناچار از طریق بازی به این نیاز خود جواب می‌دهد.

- **یاتریک:** بازی برای تخفیف خستگی ناشی از کار لازم است در بازی، مغز کودک با توجه به شباهت‌هایی که به مغز انسان‌های اولیه دارد نیازهای مربوط به فعالیت‌های

- حسی را برطرف می‌کند.
- *آدلر*: بازی به معنای ارضاء واقعی امیال است مانند برتری جوئی و خودنمایی کودک.
 - *اسپنسر*: بازی معرف انرژی مازاد بدن است؛ بازی رخداد غریزی امیال و فعالیتی است برای لذت جوئی.
 - *مونتگومری سوری*: کودکان با بازی کردن از طریق آشنائی با خواص اشیاء و کار با آنها به مهارت‌هائی دست می‌یابند.
 - *فروبل*: بازی در دوران کودکی مانند نوبرگ‌های درخت زندگی است که تمامی وجود کودک از طریق آنان شکوفا می‌شود و تجلی می‌یابد و کودکان از طریق بازی می‌آموزند.
 - *استانلی هال*: بازی عبارت است از تکرار تاریخ نژاد انسانی در رشد دوره کودکی یا به عبارت دیگر، بازی نوعی یادآوری و بازسازی آزمایش‌های کهنه نژاد انسانی است. اگر کودک بازی می‌کند ادای اجداد خود را درمی‌آورد و اگر سنگ پرتاب می‌کند این عمل بازمانده از اعمال بشر اولیه است که در خمیرمایه نابخود انسان باقی مانده است.
 - *شیلر*: بازی یعنی مصرف بی‌هدف نیروی بی‌حدّ و حصر.
 - *جان دیوئی*: بازی فعالیتی طبیعی است که خودبه‌خود و آزادانه انجام می‌پذیرد و در آن قصد حصول نتیجه نیست.
 - *نیومن*: استفاده‌ی آموزشی از بازی، آن را تحریف می‌کند و به بازی حالت اجبار و انقیاد می‌دهد و آزادی و سرگرمی آن را مخدوش می‌سازد.
 - *می‌شور*: بازی عبارت است از وجود فعالیتی آزاد به‌منظور کسب لذت.
 - *ژان شاتو*: بازی عبارت است از فعالیتی در جهت تداوم شادمانی.
 - *دالس*: بازی عبارت است از شکلی غریزی از اظهار وجود که هر روز برای گریز از

- هیجان‌ها انجام می‌گیرد.
- **ماکارنکو:** کودک در بازی هر رفتاری داشته باشد در بزرگسالی و انجام کارهای جدی نیز همان‌طور خواهد بود.
 - **ماکیسم گورگی:** بازی، راه کودک به سوی ادراک است.
 - **ویلیام جمس:** بازی را امری غریزی تلقی کرده و میل به بازی در کودکان را ناشی از وجود غریزه نزاع و زور آزمائی می‌داند.
 - دانشمندان پیرو نظریات جامعه‌شناسان دو قرن اخیر، منشاء بازی و حیات تفریحی را مذهب دانسته و بازی و هنر را نشأت گرفته از مذهب می‌دانند.
 - عده‌ی دیگری از روانشناسان بازی را وسیله‌ای برای ارضاء حس تنوع‌طلبی و لذت‌جویی افراد می‌دانند در عین حال از جمله فواید بازی را آموزش‌دهنده‌ای برای قواعد اجتماعی به شخص و عادت به نظم می‌دانند.
 - **دکتر رجبعلی مظلومی:** بازی کودکان را:

در ابتدا آشنائی با محیط؛ سپس تجربه برای به‌کارگیری کاربردها و بعد از آن فرهنگ‌پذیری و بالاخره بازی را تعلیم و تربیت می‌داند.

جاوید از علمای تربیت بدنی ایران معتقد است: «بازی عبارت است از انجام حرکاتی به خاطر گذراندن وقت، تفریح، مشغول ساختن خود در وقت آزاد، ایجاد تنوع در زندگی روزانه و به طور کلی ایجاد تعادل روحی و جسمی». (افلاطونی، ۱۳۸۷، ص ۲۶)

جمله‌ای از معلم با تجربه و متفکر شهید بزرگوار، رجائی عزیز در اینجا خالی از لطف نیست، ایشان بدلیل دارا بودن بینش اسلامی ودقت خاص خودشان و بدلیل تجارب گرانبهایی که در امر تعلیم و تربیت داشتند، همواره می‌گفتند: در کلاس ریاضی (یا هر درس دیگری) نمی‌توان به زوایای مبهم شخصیت شاگرد و به تعبیر ایشان به ذات کودک پی برد ولی در حیاط مدرسه و در هنگام بازی می‌توان فهمید که شاگرد هنگام پیروزی یا شکست یا برخورد با دیگران یا رقابتهای... به چه نحو عمل می‌کند. البته منظور این نیست

که همه بطور مطلق و تنها در هنگام پرداختن به بازی شخصیت واقعی خود را نشان داده و در سایر مواقع به اختفای خصوصیات اخلاقی خود می‌پردازند، بلکه منظور این است که در زمینه شناخت اخلاقی افراد، میدان بازی و شرایط آن بسیار مناسب است.

پس می‌توان نتیجه گرفت بازی‌های کودکان همه درس هستند و بسیار مهم در حالی که بازی برای بزرگترها تنها وسیله‌ای است برای رفع خستگی.

هارلوک در تعریف بازی می‌نویسد: "بازی" عبارت است از هرگونه فعالیتی که برای تفریح و خوشی، و بدون توجه به نتیجه نهایی، صورت می‌گیرد. انسان به‌طور داوطلبانه به این فعالیت می‌پردازد و هیچ نیروئی خارجی و یا اجباری در آن دخیل نیست.

"کار" عبارت از نوعی فعالیت برای رسیدن به هدف است. شخص این فعالیت را نه تنها به‌خاطر آنکه از آن لذت می‌برد، بلکه چون خواهان نتیجه نهایی آن است، به انجام می‌رساند. کار ممکن است به‌طور داوطلبانه یا غیرداوطلبانه انجام می‌گیرد.

پیاژه، روانشناس معروف سوئیسی، برای تمیز و تشخیص بازی از کار، پنج معیار را به‌عنوان شاخص‌های بازی معرفی می‌کند:

- بازی دارای هدف در خود است.
- بازی اختیاری است، نه اجباری.
- بازی دلیپذیر و خوشایند است.
- بازی ترتیب و سازمانی ندارد.
- بازی از قید کشاکش و پرخاش آزاد است.

به‌طور کلی، نمی‌توان فعالیتی را به‌طور مطلق بازی و یا کار نامید. اینکه فعالیتی به کدام یک از این دو دسته تعلق دارد، وابسته به فعالیت نیست، بلکه به انگیزه و نظر شخص در مورد آن فعالیت بستگی دارد. برای مثال، نقاشی را می‌توان به‌عنوان فعالیتی دلیپذیر و لذت‌بخش (بازی) در نظر گرفت که منظور شخص کسب لذت از آن است. اما وقتی انگیزه

فرد از نقاشی این باشد که از راه نقاشی امرار معاش کند، نقاشی نوعی کار به‌شمار می‌آید، نه بازی. هر نوع فعالیتی را که به‌جای لذت بردن صرف به سوی هدفی هدایت شود، دیگر نمی‌توان بازی نامید.

بازی‌ها و ورزش‌ها برای خردسالان بازی محسوب می‌شود، چون به فکر برنده شدن و رقابت با دیگران نیستند، بلکه هدف آنها تفریح و لذت بردن از آن است. به تدریج که کودکان بزرگتر می‌شوند، موضوع رقابت و برنده شدن بیش از بازی برای آنها لذت‌آفرین است. به همین دلیل این فعالیت‌ها بیشتر کار محسوب می‌شود تا بازی. در فرهنگ‌نامه و بستر (vebester) بازی به شرح زیر معنی شده است:

- حرکت، جنبش و فعالیت
- آزادی یا محدوده‌ای برای حرکت یا جنبش
- فعالیت یا تمرین برای سرگرمی، تفریح یا ورزش.

مشخصه این تعریف محدود نمودن آن به جنبش‌های حرکتی و عضلانی است و این امر باعث می‌شود تا تفاوت میان بازی و ورزش از نظرها دور بماند.

در هر یک از تعاریف مذکور ورزش نوعی بازی در نظر گرفته شده است؛ در صورتی که اگر به معنی ورزش نیز در فرهنگ و بستر اشاره داشته باشیم تفاوت ظریفی که بین بازی و ورزش وجود دارد تا اندازه‌ای مشخص می‌شود. در و بستر ورزش به این صورت تعریف شده است: ”هرگونه فعالیت یا تمرینی که باعث لذت، سرگرمی، تفریح یا اشتغال باشد و یا فعالیتی که نیازی کم و بیش به حرکات شدید و قوی زر و زوری بدنی داشته و بر اساس برخی از سنن و قوانین مقرر انجام شود.“

با مقایسه تعریف ورزش و بازی می‌توان گفت که ورزش و بازی معنای مترادف دارند، با این تفاوت که ”رعایت برخی سنن و قوانین مقرر“ در تعریف بازی نیامده است.

بازی به معنی فریفتن و کلک زدن نیز معنی شده است، استفاده از بازی به این معنی عمدتاً در تجارت، سیاست و ارتباطات عادی مردم دیده می‌شود، هرچند که در نوشتار